

İSMAİL SAİB SENCER'İ ANARKEN

(1872 - 1940)

Hasan DUMAN

Devrinin tüm bilgi depolarının arahtarları elinde, İstanbul kütüphanelerinin açıklamalı toplu kataloğu kalbi ve beyninde olmasına rağmen, bütün mesaisini yeni yeni bilgiler edinmek ve bunu yerli ve yabancı araştırmacıların bilgi ve hizmetine sunmaktan bir an olsun geri kalmıyan ve bunu büyük bir zevkle Kütüphanemizdeki yarım asra yakın eşsiz hizmetleriyle yerine getiren İsmail Saib Sencer'i; üfûlünden 40 yıl sonra meslekdaşlarına tanıtmayı deneyeceğim.

Ülkemizde devlet eliyle kurulan ilk kütüphanemizin (1882) müdürlerinden ikincisi olup, sağlığında da yurtiçinden çok yurtdışında tanınan, eski "Dârülfûnun Edebiyatı Arabiyye Müderrisi ve Beyazid Umumi Kütüphane Müdürlüğünden emekli, Beyazid Dersiâmlarından, Şarkîyyat mütehasısı Hoca İsmail Saib Sencer", 1289 senesi Zilhiccesinin ikinci Cuma günü Erzurum'da doğdu ve 22 Mart 1940'da yine bir Cuma günü "Hakka yürüdü".

Esekapusu İbrahim Paşa Mekteb-i İbîdaisinde ve Kocamustafapaşa Askerî Rüştiyesinde okuyup - mezun olduktan sonra Arapça, Farsca ve Şer'iyye öğrenimine başlayarak Fatih ve Süleymaniye Camii dersiâmlarından kuvvetli bir tahsil gören İsmail Saib Efendi, Millî Eğitim Bakanlığının açtığı imtihanla 1896 tarihinde Beyazid Devlet Kütüphanesi'ne "hâfız-ı kütüb" olarak atanmış ve 1913 de de Müdür olmuştur. Bu görevini, kesintisiz 1.11.1939 tarihine kadar sürdürmüş ve buradan emekli olduktan sonra, önce kütüphaneler ve sonra da İslâm Ansiklopedisi ilmi müşavirliğine tayin edilmiş ve bu görevde bulunduğu sırada üfûl etmiştir. (1)

İsmail Saib Efendi 1908'de Muharrem Efendi Medresesi ikinci müderrisliğine ve bilahare 1911 tarihinde Sinan Paşa Medresesi Arapça öğretmenliğine başlamış ise de bu görevin, 1912'de kaldırılması üzerine Dârülhilâfetiyyeye

Kütüphanemizde sırası ile müdürlük yapanlar :

- 1 — Hoca Tahsin Efendi, 2 — İsmail Saib Sencer, 3 — Prof. Necati Lugal,
- 4 — Sadettin Nüzhet Ergun, 5 — Muzaffer Gökman, 6 — Hasan Duman
- 1 — Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver Arşivi 162 numarada "İsmail Saib Sencer" dosyası; Sungurbey, İsmet : "İstanbul İsmail Saib Efendi". Mardin, Ebû'lulâ : **Huzur dersleri**. II - III c. Önsöz ve eklerle yayınlayan : İsmet Surgurbey. İstanbul : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1966. 987-1043. s.

Medresesi Kısmı Âli Arap edebiyatı müderrisliğine atanmıştır. 1917'de Sübeymaniye Medresesi Kelâm müderrisi, 1921 de de Darülfünun Edebiyat Fakültesi Arap Edebiyatı müderrisi (profesörü) olmuş, bu görevinden 1925 yılında istifaen ayrılmıştır. Ayrıca, Soğukçeşme Askerî Rüştiyesinde (Bugünkü Adli Tıp'ın bulunduğu binada) de Arapça hocalığı etmiştir. (2)

Tıp ve Eczacılık okulları ile Hukuk'a da devam etmiş olan İsmail Saib Efendi'nin amacı, bu okullardan diploma alarak birer meslek icrası için değil, "ancak ilmi edyandan evvel mühim bir mevki'i olduğunu bildiği ilmi ebdânî öğrenmek için"dir. Anatomi, biyoloji ve hastalıklar hakkında birçok bilgiler edinen Hoca, devrinin "tıbbı-ı atıka vâkıf yegâne âlimi"ydi. Bunda da sırf ilim yapmak, ilimler ve felsefenin inceliklerini anlamak için ihtiyar etmiştir. (3). O "bütün ulûmü akliyye ve nakliyyeye merak etmiş ve tahsil etmiştir". (4).

İbnü'l-Emin Mahmut Kemal İnal'ın, "dünya halk olunalı gelenler, gidenlerin yerlerini tutuyorlar. Fakat gelenlerin içinde bazı müstesna insanlar vardır ki, gidince yerlerini boş bırakıyorlar" dediği İsmail Saib Efendi, gösteriş ve tantanadan sakınır, şöhrat peşinde koymayı hiç sevmez, millî âdet ve ananelerimize uygun olmıyan kopya ve taklitçilikten nefret ederdi. (5). Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı'nın, "kat'iyyen taasubtan uzaktı" diye bahsettiği Üstad, "vefa denilen mefhumun, yüksek ahlâkın, yüksek faziletin timsali idi. Kendisine müracaat edenleri kat'iyyen boş çevirmezdi". (6).

İsmail Saib Efendi'nin en yakınında bulunanlardan Prof. Dr. Abdülbaki Gölpınarlı, gerek çeşitli alanlardaki ilimleri ve gerekse ahlâk ve faziletleriyle toplum ve insanlığın temsilcisi olmuş, Hâce Nasriddin-i Tusi, Fahr-i Râzi, Buhârî, İbni Sina, Mevlânâ Celâleddin-i Rumi, Hacı Bayram-ı Veli... gibi değerleri saydıktan sonra adları sayılan ve sayılmıyan nice kişilerin zamanına yetişemediğine, bunlara ulaşamadığına kat'iyyen acımadığını, çünkü hayatında, şahsiyetinde bütün bunları temsil eden bir büyük insana mülâkât olduğunu ve büyük bir insanın ebediyete nasıl intikal ettiğini, fâni gözleriyle gördüğünü ve bütün bunların, İsmail Saib olduğunu, büyük bir hayranlık ve coşkuyla, özgün bir şekilde ifade eder. Onun, yukarıda sözü edilen tüm İslâm-Türk büyüklerinin faziletlerini nefsinde topladığını söyler. (7).

Gecelerini de okuyup - incelemekle geçiren merhumu Kütüphanede ziyarete

- 2 — İlimiye salnamesi, 1. Def'a. İstanbul : Matbaası Amire, 1334. s. 128-176.; Sungurbey, aynı yer. 994. s.
- 3 — Ünver, A. Süheyl : "İsmail Saib Efendi Hoca (1871-1940) ve Tıp Tarihimiz." Türk Tıp Tarihi Arşivi, IV, 16 (1940), 146. s.
- 4 — Sungurbey, aynı yer. 995. s.
- 5 — Aynı yer, 990. 1025. s.
- 6 — Uzunçarşılı, İsmail Hakkı : "Türk ilim âleminde dört büyük kayıptan ikisi. Üstad A. Tevhid, Üstad İsmail Saib Sencer." Belleten, IV, 13 (1940), 147. s.
- 7 — Gölpınarlı, Abdülbaki : "Kaybettığımız büyük alım, İsmail Saib." Vakit Gazetesi, 9.4.1940, 3. s.

gelenler, Onu; "bir gün yanında bir Arap âlimine kemâl-i tevâzu'la sorduğu bir mes'elenin tahkukatını hayretle dinlerken görür, bir gün bir Hindlinin Ondan bir mesele öğrendiğine şahit olurlar, birgün bir Avrupalı müsteşriki, yavaş yavaş, fakat metin ve mekin cümlelerle sorduğu bir şeyi izâh ederken hayran ettiğini müşahede eder, birgün bir Üniversiteliye her hangi bir kitaba veya bahse ait ve Kitabiyata-bibliyografya-dair bilgi verirken dinlerlerdi. Gâh Arapça söyleyerek Arapları fesâhatine meftûn eder, gâh Farsça konuşarak İranlıları belâgatine hayran kılar; gâh Fransızca bir kitap hakkında bilgi verir, gâh İngilizce veya Almanca bir kitabı şerh eder görürlerdi. Her mezhep ehli, mezhebinin gavâmızını Ondan duyar, Ondan öğrenir; her meslek mensubu, mesleğini Ondan anlardı." (8) Hakkı Sühâ Gezgîn, İsmail Saib Sen-çer için, "incelemeyen tevâzu'u, yaradılıştan süzölmüş altın asâletiyile bilgisini sunar, hazinelerinin yağma edilmesinden âdeta haz duyardı. En çetin, en mübhem sandığımız mes'elelere öyle bir girişi vardı ki, hep hayran olurduk. Hele ilmî bir dâvayı çevrelerken, kurduğu hazırlık temellerindeki sağlamlığı ben, Gökâlp'ten başka hemen hiç kimsede görmedim" (9) der.

İstanbul Üniversitesi Arap Edebiyatı Profesörlüğünden ayrıldıktan sonra, yerine aynı dersleri okutan ve yanından hemen hemen hiç ayrılmıyan, Ona olan sevgi ve saygısından, Ondan aldığı feyzle dinini bile değiştirdiği söylenen Prof. O. Rescher (Yaşar), İsmail Saib Efendi için, "O, yalnız sınırlı çevreli yurttaşları arasında bilim uğruna canla başla çalışanlar için değil, yabancı bilginler için de bir çeşit Kâ'be'ydi ki, gerek yakın ve uzak doğu müslümanlarınınca (Mısır, Filistin, Suriye, Irak ve hattâ Hind müslümanlarınınca), gerek müslüman olmıyan batılılarca, yani Alman, Fransız, İngiliz v.s. doğu bilginlerince (müştâriklerce) ziyaret ediliyordu" der. (10).

Gerek şahsen ve gerekse vasıta ile başvuran yerli ve yabancı araştırmacılar Türk-İslâm kültürünü tanıtmak, onların yanlışlarını düzeltmek için çaba sarfeden ve bunda muvaffak olan İsmail Saib Efendi'yi, esersizlikle itham edenler olmuştur. Görevi, araştırmacı ve okuyucularına yol göstermek olan bir kütüphaneci, eser yazıp-basmakla uğraşsaydı, acaba araştırmacılarla nasıl meşgul olabilirdi, bunu düşünmemişlerdir. Onun, kendi adıyla bir eser neşretmemişse de buna rağmen pek çok eserin sahibi olduğunu, biraz sonra tanıklarıyla göreceğiz; Niçin eser yazmadığı kendisine sorulduğunda, "ümmi" olduğunu söyleyecek kadar mütevazî bir yapıya sahip olan Üstad, "efendim benim gibi âcizler, eser te'lif edebilirler mi" ve hattâ bir seferinde, "benim sahamda benden evvelkiler her şeyden bahsedip bana mevzû bırakmamışlar; benden sonrakiler de nasıl olsa onları tekrar edecekler, benim gibi ikisinin arasında olanlara da sükût etmek düşer" şeklinde lâtife ile cevap vermiştir. (11)

8 — Aynı yer.

9 — Gezgîn, Hakkı Sühâ : "İsmail Saib de gitti." *Vakit Gazetesi*, 25.3.1940. 3. s.

10 — Rescher, O.: "İsmail Saib, Hoca İsmail Efendi'nin ölümü dolayısıyla; Mevtü'l-âlim (ke) mevti'l-âlem." Çev. : İsmet Sungurbey. *İş Mecmuası*, 23-24 (1940), 159. s.

11 — İnal, İbnü'l-Emin Mahmud Kemal : "Büyük ziyâ." Sungurbey, aynı yer. 1028. s. (Yazının aslı, yukarıda adı geçen dosyadadır.)

Prof. O. Rescher'e göre kitap neşretmemesini iki sebebe bağlamak mümkündür : Birincisi, O "İslâm-bilimi alanında tümleci (küllüci) eğilimler izliyordu. Yalnız bilgin olarak değil, büyük bir bilimsel enstitünün yöneticisi olarak da İslamiyyaâtın bütün bilim dallarına aynı ölçüde dikkat etmek için belli bir manevi mükellefiyet hissetmiş görünüyordu." (12). Yaptığı tahsil de buna uygundu. Böylece O, bilgi ve dikkatini sadece bir alanda tutmuyor ve devamlı okuyor, inceliyor ve her konuda başvurulan araştırmacılara yardımcı oluyordu. Zamahşari'nin Arap gramerinden Gazâlî'nin ahlâkına, İbnü'l-Arabî'nin tasavvufundan İbni Nefis'in tıbbına kadar Câhiz tarzında çok yönlü idi.

Diğer bir sebep ise, O "İç tutum bakımından, Spinoza'nın diliyle konuşsaksak-eşyayı (sub specie aeternitatis) sayan bir sūfiydi. Bu yüzden, bilginliğini ortaya koyarak kendine bilimsel bir ad yapmak istemek, Ona önemsiz görünüyordu". (13)

Rescher İsmail Saib Efendi için, "İslam bilgisi alanındaki çağdaş yayınların büyük bir bölümü, belgelendirilmelerini, büyük ölçüde, Onun aktif olan, gelgelim görünmeyen birlikte çalışmasına borçludur. Gerçekten de bu yayınlar, Onun katılımı ve Onun yardımı olmadan bir bölümce muhakkak ki hiç meydana gelemeyecekti" der ve örnek olarak Bursalı Mehmet Tahir Beyin Osmanlı Müellifleri adlı eserinin büyük ölçüde Onun olduğunu ifade eder. Onun, sūfiler arasında âlim, âlimler arasında da sūfi olduğu söylenir.

Kütüphanede Kâtip Çelebi'nin matbu bir "Keşfu'z-zunun"una zeyl yapmıştır. Basılan nüshanın üzerinde Ord. Prof. Şerefettin Yaltkaya ve Kilisli Rifat (Bilge)'nin adları varsa da, bunun gerçekte İsmail Saib Efendi olduğu söylenir. Nitekim Prof. Yaltkaya önsözünde, "bunun mukaddimesinden basılmasına kadar ben ve arkadaşım Kilisli Muallim Rif'at merhum üstadımız İsmail Saib Sencer'in irşadlarına mazhar olmuş idik" der. Ayrıca yine önsözde, devrin Millî Eğitim Bakanı Hasan-Âli Yücel emeği geçenlerden bahsederken, İsmail Efendi'den "ilim ve fazilette her devir için ölmez bir örnek olan İsmail Saib Sencer" diye bahseder. (14)

Ord. Prof. İsmail Hakkı Uzunçarşılı, Onu bugün yâd ettirecek elde eseri yoksa da, "gerek memleketimizdeki, gerek haricteki ilim adamları, kendisinin mütâlâalarından, gösterdiği me'hazlardan istifade ederler, müşkilleri Onunla bilvasita veya doğrudan görüşerek hallederlerdi; Bunun için, şarkıyyatla mütevaggil âlimler, anın talebeleri ve eserleri de kısmen Hoca merhumun eseri" demektedir. (15). Prof. Ritter, Hocanın bütün müşkilleri halletmesinden dolayı Ona İlim Hâtifi derdi. Üstad Uzunçarşılı Onu, Kâtip Çelebi ile mukayese ederek, Kâtip Çelebi'nin İsmail Saib Efendi'nin yanında "mübalâgasız olarak bir tilmiz vaz'iyetinde" kaldığından bahseder. (16).

12 — Rescher, aynı yer. 161. s.

13 — Aynı yer.

14 — Kâtip Çelebi: Keşfu'z-zunun, 1. c. Yayına hazırlayanlar: Şerefettin Yaltkaya ve Kilisli Rifat Bilge. İstanbul: Maarif Vekâleti, 1941, 3-4 s.

15 — Uzunçarşılı, aynı yer. 145. s.

16 — Aynı yer.

Hoca İsmail Saib Efendi'nin pek yakınında bulunmuş ve Ondan çok şeyler öğrendiğini söyleyen, seçkin ilim adamlarımızdan Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, "Onun, ilimde bir yanlışlık yapmak istemiyenlerin eserlerinde te'siri vardır" der ve şunları ilâve eder : "İsmail Efendi etrafındakilere müfid olmak gayreti ile ahlâfa kendisini tanıttak bir eser bırakmağa boş vakit bulamamıştır. Onun için, gelecek nesil, Onun ismini ilmi etüdlerinde arzusu hilafına bâzen zikrolunur göreceklerdir. Öyle bir zengin ki servetinden başkaları müstefid olmuştur, öyle bir âlim ki ilmini etrafa taşımış, ilmi tedkiylerde bulunacaklara doğru yolu göstermiştir. O, İstanbul'da ve İslâm âleminde bulunan eserlerin hakıyķi bir rûhu mahiyetinde" idi. Öte yandan O, 1936 - 37 yılında İbni Sina'nın 900. yılı ihtifâli nedeniyle yaptıkları çalışmalarını kendisine tek tek okuyarak, düzelttiklerini belirtir. Ayrıca dünyanın bir çok yerlerinden tıp tarihi ile ilgili sorulan soruları da İsmail Saib Efendi'nin yardımı ile cevaplandırdıklarını, büyük insanlara yararlı şekilde çok güzel anlatmaktadırlar. Değerli Hocamız Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver, "Onun şark ve garptaki şöhretini, bir çok eser sahibi te'min edememişlerdir. İsmail Efendi, şöhretin herhalde insanı yolundan alıkoyan bir engel olduğunu bildiği içindir ki, etrafına ancak Onun hakıyķi hüviyetini bilenler her ne bahasına olursa olsun koşarlardı. Bunlar ilim vadisinde kendisinden ayrılmıyan birer cüz'ü' olmak ile müftehirdirler" diyerek, hazırlıkları sırasında 1950 senesinde yapılacak olan Farabi'nin 1000. yılı ihtifâli için yaptıkları çalışmalarda İsmail Saib Efendi'nin yardımlarını belirterek, bir çok çalışmalarını Ona gösterdiklerini, aksi halde hataları tekrarlamamın muhtemel olduğunu ifade eder ve sözlerini şöyle noktalar. "İşte esersiz zannolunan bu âîmin, her müessir gibi her eserde bir izi vardır... O Bayezid Umumi Kütüphanesinin rûhu idi. Orası ilim vadisinde çalışanların bir kâ'besi idi." (17)

Öte yandan, İsmail Hâmi Dânişmend ve Ord. Prof. Dr. Ziyaeddin Fahri Fındıkoğlu, İsmail Saib Efendi'nin Dârülfünunda okuttuğu dersleri, ciltleri tutan takrirleri, yetiştirdiği talebeleri, Beyazıt Devlet Kütüphanesinde yıllarca süren görevi ile topluma ne kadar yararlı hizmetlerde bulunduğundan bahisle, Türk kültürünü tanıtp - yaymaya ömrü oldukça hizmet ettiğini ve böylece topluma olan manevî borcunu fazlasıyla ödemiş olduğunu belirterek, saygı ile anılmağa değer bulduklarını ifade etmişlerdir. (18).

Dr. Adnan Adıvar İsmail Saib Efendi için, "O, bir kütüphane me'muru değil de canlı bir bibliyografya idi... Paris, Berlin, Londra Şarkıyyat mektepleri talebesi bile biraz olsun İsmail Saib Hoca'nın talebesidir" der. (19).

İsmail Saib Efendi'nin eserleri konusunda Nusret Safâ Coşkun, "birçok müellifler eserlerini yazmadan, yazarlarken İsmail Saib'e başvururlar, O hemen hepsine yazacaklarını birer birer dikte ettirmiş, fakat kendisinden bah-

17 — Ünver, aynı yer.

18 — Dânişmend, İsmail Hâmi : "İsmail Saib Efendi." Türklük Dergisi, 11, 12 (31.3.1940), 328. s.; Fındıkoğlu, Ziyaeddin Fahri : "İsmail Saib Efendi." İş Mecmuası, 23 - 24 (1940), 159. s. Not. 1; Cumhuriyet Gazetesi, 26.3.1940, 3. s.

19 — Adıvar, Adnan : "İsmail Saib Hoca." Akşam Gazetesi, 26.3.1940, 3. s.

setmemelerini şart koşmuştur. Bugün üzerlerinde bir takım tanınmış zevatın imzasını taşıyan bir çok ilim kitaplarının hakıyıkı müellifi İsmail Saib'dir... Böyle (müessir), yüzlerce (eser) bedel tutulmaz mı?" (20) diyerek Onu ersersizlikle itham edenlere, seslenir.

Prof. Abdülbaki Gölpınarlı, İsmail Saib Efendi'nin devrinde şarkta ve garpta yazılan ilmi eserlerde Onun tesiri olduğunu, ilâhiyyat, edebiyat, tarih, felsefe, hatta riyaziyye ve tıp tarihi ile uğraşanların Ondan hep yararlandıklarını belirtmektedir; "Ondan eser isteyenler, eserle müessiri fark edemiyenlerdir... Eser sahiblerinin müessiri, eserlerin müessiri, bu eserleri me'haz edecek eserlerin ebediyyete kadar te'sir eden ve edecek olan bir tek müessiri vardır : İsmail Saib.

O ölmedi, biz öldük. Kadirşinas Hakkı Süha, ne güzel söylüyor : İlimin başı sağ olsun! Fakat, bence ilmi taziye eden biz değiliz, biz öldük. İlimi de, bizi de, İsmail Saib taziye ediyor. Başımız sağ olsun" (21).

O bilerek, istemiyerek bir kitap neşretmemiş. Yukarıdan beri ortaya konulmağa çalışılan mesai ve eserler karşısında, İsmail Saib Efendiyi eser bırakmadı diye anmamak doğru olmasa gerek. O Beyazıt Devlet Kütüphanesindeki yarım asırlık mesaisini, hep okuyucu ve araştırmacılarına hasretmiş, adeta 24 saat kendisini görevli saymıştır. (22).

İsmail Saib Efendi, ilmiyle, çalışmalarıyla ve kütüphanecilik anlayışı ile çağdaş bir kütüphanecidir. O, geçmiş asırlarda meslekdaşı olmakla övünç duyduğumuz Ebu Ali İbni Sina, Uzluoğlu Farâbi, Molla Lütfi, Şair Nedim, Kadid Emin Mehmed Efendi, Kara Çelebizâde Mustafa Fennî ve nicelerinden sonra gelip, Türk ve İslâm kültürünün bütün dünyaya tanıtılması ve yayılmasını, bugün bir kısım bakanlıkların tanıtma faaliyetlerinden daha etkin bir şekilde becermiş bir bilimimizdir.

Bir kuruluşun kütüphane olabilmesi için onun, uygun bir yapıya, yeterli bir bütçeye, zengin ve canlı bir koleksiyona, kütüphaneden yararlanan okuyucuya ve nihayet yetişmiş kütüphaneciye sahip olması gerektiğini, meslekdaşlarımız hatırlarlar. Ve yine bunların içinde en önemli ögenin de kütüphaneci olduğunu taktir ederler. Kendisini iyi yetiştirmiş, yenilikleri izleyen ve kendisini yenileyen, yüreği insan ve hizmet aşkı ile çarpan, mesaisini kendisine değil okuyucu ve araştırmacılarına hasreden, kıskanç olmıyan, müşfik ve yardımsever kütüphaneciler olduğu takdirde, çağdaş bir kütüphanede diğer 4 ögenin bir ölçüde sağlanabileceği, ancak söz konusu kütüphaneci olmadığı takdirde, diğer şartlar teşekkül etse bile buna gerçek ve çağdaş bir kütüphane denemeyeceği hatırlanmalıdır.

20 — Coşkun, Nusret Sefa : "Bizi dünya ayıplıyacaktır." *Son Posta Gazetesi*, 27.3.1940. 1. 8. s.

21 — Gölpınarlı, aynı yer.

22 — Ergin, Osman (Derl.) : *Muallim M. Cevdet'in hayatı, eserleri ve kütüphanesi*. İstanbul : İstanbul Belediyesi, 1937. 551. s.

23 — Parmaksızoğlu, İsmet : "Okul, halk ve çocuk kütüphanesi semineri konferansı; Türk kültürünün gelişmesi ve kütüphaneciliğimizin önemi." *TKDB*, XXIII, 3 (1974), 147. s.

Ernest Dimnet'in şu sözleri, İsmail Saib Efendi'ye ne güzel uyuyor : "Kitaplar üzerine bir otoriteye sahip olmayan Kütüphaneci, mesleki eğitimi ne olursa olsun, ilaçlar hakkında bir şey bilmeyen hekimden farksızdır." O bir hekimdi; kitapların, bilgilerin hekimiydi. Ondan yıllar sonra ülkemizde, "Kütüphaneyi bir kitap deposu veya müze sayan, kitabı okuyucudan esirgeyen, fuzulî ve lüzumsuz bir ziyaretçi telakki ettiği okuyucuyu kütüphaneye ayak bastığına her defasında pişman eden ve ona hizmeti bir zevk değil, bilakis bir külfet ve angarya telakki eden kütüphane personeli" (24)'nin hâlâ ülkemizde bulunabileceğini düşündükçe, İsmail Efendi'yi her zaman yâdetmek görevimizdir.

Onun en yakın dostları ve vasıtaları olan pek zengin kütüphanesi, çok şükür yadellere uçup - gitmeden, hamiyetli ve vatansever kimselerin de yardımı ile bugün Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesine mal edilmiştir. On bin civarındaki bu değerli kitapları, araştırmacılar söz konusu kütüphanede inceleyebiliyorlar. Ancak bu kitaplara yakışan yer ise, İsmail Saib Efendi'nin bütün bir ömrünü verdiği, 24 saat içinden çıkmadığı Beyazıt Devlet Kütüphanesi olsa gerek. Fakat, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi'nden erken davranılmamıştır. Zararı yok; isteyen, bir adım ötede de olsa gidip yararlanabiliyorlar.

İsmail Saib Sencer, bir benzeri bir daha yetişemeyecek derecede kendisini mesleğine, ilme adanmış bir kütüphanecidir. Onun meslek aşkı, Ondan sonra yetişenler için ancak bir idealdir.

Üfûlünden 40 yıl sonra da olsa, Onu yakından tanıyan dostlarının yardımı ile meslekdaşlarına tanıtmaya çalıştım. Hemen belirtmeliyim ki, Onun haleflerinden naçiz bir kütüphaneci olarak ayrıca mutluluk içindeyim. Onun arzusu hilafına da olsa ödevimizi biraz olsun yerine getirebildiysek, yine Onun engin hoşgörüsüne sığınırız.

BİBLİYOGRAFYA

- 1 — Acaroğlu, Türker : "Sencer, İsmail Saip." **İstanbul'un yetiştirdiği ünlü kişiler, ozanlar, yazarlar, sanatçılar.** ("İstanbul İl Yılığı 1973"den ayrı-basım.) İstanbul : Millî Eğitim Basımevi, 1976. 351. s.
- 2 — Akder, Necati : "Necati Lugal'ın hatırası üzerine düşünceler. "**Necati Lugal Armağanı.**" Ankara : Türk Tarih Kurumu, 1968. 9. 17. s.
- 3 — Banoğlu, Niyazi Ahmet : "İsmail Saib hakkında yazılanlar. "**Vakit Gazetesi**, 15.4.1940. 3. 5. s.
- 4 — Gökman, Muzaffer : **Kitaplar arasında 44 yıl. Muzaffer Gökman'ın anıları, ve eleştirileri.** Yayıma Hazırlayan : Remzi Kırık. İstanbul : Eğitim Öğrenci Yayınları, 1977. 128. s.
- 5 — Gölpınarlı, Abdülbaki : "İrtihal." **Cumhuriyet Gazetesi**, 23.3.1940. 3. s.
- 6 — Gövsa, İbrahim Alaeddin : "İsmail Saib Sencer." **Türk Meshurları Ansiklopedisi.** İstanbul : Yedigün Neşriyatı, 1946. 195. s.
- 7 — "İsmail Saib için yapılan dükkü ihtifal." **Vakit Gazetesi**, 31.3.1942. 3. s.
- 8 — İz, Mahir : "Celâlettin Ökten." **Selamet Dergisi**, 2 (5.1962), 8. s.
- 9 — "Prof. Massignon'un, Prof. Şerefettin Yaltkaya'ya gönderdiği mektup." **Tan Gazetesi**, 24.4.1940, 3. s.
- 10 — Rescher, O. : "Beitraege zur Arabischen Poesie, Die Hemziyye des Büçiri; der Diwân von 'Antara usw., VIII, 1 Alnhag (Prosatück), 79-95. s.; Sungurbey, İsmet; Giritlioğlu (Sungurbey), Neclâ (Çevl.) : "Hoca İsmail Saib Efendi'nin günlük hayatından anılar." Mardin, Ebül'ulâ: **Huzur dersleri.** II - III c. Önsöz ve eklerle yayıma hazırlayan : İsmet Sungurbey. İstanbul : İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, 1966. 1010-1024. s.
- 11 — Revnakoğlu, Cemâleddin : "Ölümünün üçüncü yıldönümü münasebetiyle allâme İsmail Saib Sencer." **Vakit Gazetesi**, 30.4.1942. 4. s.
- 12 — "Türk kütüphaneciliğinin büyük adı İsmail Saib Sencer anıldı." **Cumhuriyet Gazetesi**, 5.4.1980. 7. s.
- 13 — Ulunay, Refi' Cevad : "Takvimden bir yaprak; okuyucularım." **Milliyet Gazetesi**, 20.9.1963. 3. s.; 8.6.1964. 3 s.
- 14 — Vâ-Nû : "Alim ile haramiler hikâyesi." **Akşam Gazetesi**, 26.3.1940. 3. s.
- 15 — Vâ-Nû : ("Mesele" çıkarayım derken...) **Akşam Gazetesi**, 28.3.1940. 3. s.

- 16 -- Yaltkaya, Şerefettin : "Mukaddime", Kâtib Çelebi : **Keşfu'z-zunûn**, 1. c. Yayına hazırlayanlar : Şerefettin Yaltkaya ve Kılışlı Rifat Blige. İstanbul : Maarif Vekâleti, 1941. 12-14 s.
- 17 -- Yücel, Hasan-Âli : **Mevlanâ'nın rubaileri**, İstanbul : Remzi Kitabevi, 1932. 120-122. s.
- 18 -- "Bir büyük âlimimizi kaybettik, İsmail Saib Sencer dün büyük bir ihtifal ile gömüldü." **Vakit Gazetesi**, 24.3.1940. 1. 5. s.

NOT : Bu konuda daha geniş bilgi için şu kaynak ve yerlere baş vurulabilir :

1 — Yukarıda adı geçen **Huzur dersleri**, II-III. c. in ilgili bölümünün sonunda Ona değinen bir çok yazar ve onların eserlerinin adı geçmektedir.

2 — Yine yukarıda adı geçen Osman Ergin tarafından yayına hazırlanarak İstanbul Belediyesince bastırılmış olan **Muallim M. Cevdet'in hayatı, eserleri ve kütüphanesi** adlı kitabın 47. sayfasında Dr. Feridun Nafiz Uzluk Ondan bahsetmektedir.

3 — Türk Tarih Kurumu Kütüphanesindeki Ord. Prof. Dr. A. Süheyl Ünver Arşivi'ndeki 162 numaralı dosyadan başka, İstanbul Üniversitesi Tıp Tarihi Enstitüsü ile Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Tıp Tarihi Arşivlerinde yararlı bilgiler vardır.

4 — Ayrıca Beyazıt Devlet Kütüphanesi'nden yararlanılabilir.